

slučaju sazvuje preciznog a univerzalnog semantičkog polja sveukupnosti bića predstave). Georgijevski, međutim, zna i za »manu filma: suksesivnost! i zna da mu teatar može pružiti, mogućnošću simultanog prikazivanja, mnogo više, bar kada je reč o vizuelnom planu predstave. Tako dolazimo u situaciju da rediteljski postupak primenjen u slučaju predstave »Grobnica za Borisa Davidovića« posmatramo kao krunu jednog upornog i napornog rada, kao vrhunski rezultat iz oblasti specifičnog pogleda na svet — umetnost, »svet — sanj, kao izuzetno uspešno življene gusotine vremena (dakle i prostora); umnažanje scenskih vremenih i prostora kroz koja, vođena sigurnom mišlju Georgijevskog, prolaze lica Kišove drame; čitkost rediteljskog rukopisa dovode nas pred ona najsuštvenija pitanja na koja, kao pojedinci, nužno suprostavljeni manipulaciji, totalitarizmu, stalinizmu itd., moramo, *hic et nunc*, potražiti odgovore.

EFEKTIKA NIJE ESTETIKA

Ljubiša Ristić načinio je, »MISOM in A—minor«, još jedan korak po krugu u kojem se vrti već godinama. Potpisavši se kao autor teksta (?) *Mise* (!) omogućio je sebi — tekstopisu da, kao domaći autor, nastupi na *Sterijinom pozorju!* A o čemu je zapravo reč? Ristić je po motivima Kišove pripovetke »Grobnica za Borisa Davidovića« izmontirao tekstove dvadesetak, u programu navedenih autora, i Šekspira, koga u afiši, doduše, ne navodi, ali koga kasnije i smešta proizvoljno u svoj privatni kontekst već odavno. I, eto, gledali smo »Misu in A—minor«, slušali smo rečenice na nekoliko jezika (zašto? — nije nam jasno)! Kada su već Šekspirovi tekstovi izrečeni na izvornom engleskom, zašto bar Kišov tekst nije izrečen na izvornom srpsko-hrvatskom nego na slovenačkom? Po kojoj logici smo mi dužni da znamo ruski, engleski, slovenački — iz kojih razloga nismo dobili prevod? Zbog čega smo više od dva časa sedeli na nedobrim stoličicama okruženi predstavom? Na ta i mnoga druga pitanja odgovore zna, možda (!), samo Ljubiša Ristić, ali ih odlučno skriva od nas koji smo gledali njegovu predstavu. Na žalost, Ljubiša Ristić, uprkos silešiji reči koje je potrošio napadajući druge i hvališući sebe, nije otisao dalje od 1918. godine i nije još uvek shvatio da *efektička nije isto što i estetika*, kako to u njegovom slučaju biva iz predstave u predstavu.

SLIKA ŽALOSNIH DOGAĐAJA

Laureat ovogodišnje Sterijine nagrade za originalni dramski tekst, Deana Leskovar, svoj prvenac: trilogiju »*Slike žalosnih doživljaja*« napisala je opširno i vrlo vešt koristeći iškustva naturalističkog teatra. Malo meditiranja o smrti, o življenu, o smislu rađanja, malo ljubavi, malo mržnje, incest i raspad porodice, degeneracija mržnje u apatiju — sve to ispričano uz malo ironije i mnogo osećanja za seoski škrut sintaksu, i eto drame. Činjenica da je Deana Leskovar za svoj tekst doista na ovogodišnjim Igrama zaslужila visoko priznanje (Sterijinu nagradu) jasno govori mnogo toga o slici žalosnih događanja u jugoslovenskom teatu.

Reditelj Zoran Ratković bez imalo inventivnosti aranžirao je tekst Deane Leskovar i ne pokušavajući njime da iskaže nešto više od teksta samog; čak ni tekst sam na pozorišni način.

Uopštenost mizanscena koji bi trebalo da bude »crtež ideje predstave«, neaktivnost i neaktuelnost rediteljskog postupka u sadejstvu s nekolincinom dobrih glumaca dali su predstavu koja nas se po malo čemu može ticati. Uz sve to treba dodati preopštinost Deane Leskovar i rediteljevo odsustvo sluha za tempo — ritam scenskog, uslovno rečeno: događanja.

POJAVE

IGRE OKO KNJIGE

Piše: Rale Nišavić

Naše društvo iz dana u dan izdvaja pozamašan deo sredstava za kulturu: izdvaja, kao nikada pre, poveći deo sredstava i za knjigu. No, někako da se razreše mnoge tajnovite niti koje su upletene u njeno biće i sve one zamagljene poslove u izdavačkoj delatnosti. Koliko je, stvarno, urađeno da knjiga u nas postane kulturno dobro u najširem smislu i da bude kulturno blago od prvorazrednog društvenog interesa, ovom prilikom na tome se nećemo zadržavati opsežnije. Mada je sigurno da u životu knjige i njenom putu da postane što dostupnija najširim čitalačkim krugovima nije dovoljno urađeno. Razloga ima više. Najčešći je gramzivost nekih izdavača, isključivo obuzetih profitom, zato se i pojavljuju i enormne cene tamo gde oni osete da mogu profitirati. No, kako je naša želja da ovom prilikom prokomentarišemo prošlogodišnju književnu produkciju vojvodinskih izdavača, i njihov otkup kod Samoupravne interesne zajednice za kulturu, počećemo redom.

Na planu popularisanja knjige, vojvodanski SIZ za kulturu u Novom Sadu vodi jednu širu i veoma sadržajnu akciju. Ovo je akcija koja se iz godine u godinu vodi, a manifestuje se kroz

otkop dela tiraža najnovije književne produkcije od onih izdavača kod kojih su pisci iz Vojvodine u minuloj godini objavili svoja dela. Naime, svake se godine raspisuje konkurs za otkup literarnih dela prevedenih ili pisanih na srpsko-hrvatskom jeziku. Lane je, tako, na konkurs prispele 45 književnih dela. Nameća u ovoj akciji bila je da stimuliše, s jedne strane, izdavačku delatnost, to jest izdavače, kroz otkup dela tiraža, a s druge strane da dodatnim honorarom stimuliše autorski rad i dobru književnost. Stoga bi, svakako, stručna komisija koja vrednuje godišnju produkciju (žiri sastavljen od eminentnih vojvodanskih pisaca) morala da ostane na »visini literarnog trenutka«, tj. trebalo bi s maksimalno mogućom objektivnošću da vrednuje prispeve knjige. Sigurno je da je stručna komisija imala pune ruke posla, jer valjano uraditi ovakav deo posla nimalo nije jednostavno, pogotovo što se zna da je veoma društveno odgovoran.

Odmah ćemo istaći — od 45 dela, objavljenih na srpsko-hrvatskom, prispevili na ovaj konkurs za otkup, prelaznu ocenu dobilo je trideset sedam naslova: znači, samo osam dela nije ovim vidom stimulisano. Dok od drugih dela pisanih na jezicima i prevedenih na srpsko-hrvatski, od devet prispevih naslova samo jedan nije zadovoljio kriterijume stručne komisije. Po svemu sudeći, imali smo jednu bogatu i izuzetno plodnu književnu godinu. Da li je to baš tako?

Ranije, kako smo obavešteni, tako organizovanih akcija otkupa knjiga nije bilo. Uz stimulisanje izdavaštva, Samoupravna interesna zajednica imala je intenciju da nagradi jednim delom i autore knjiga, te su i oni dobili dodatne honorare za utrošeni rad (vrednovanje pomenutog rada i takvo nagraditvanje bolje da ne komentarišem). Sigurno je da su otkupljenja dela tiraža pomogla da se na neki način rasterete uveliko akumulirani fondovi knjiga i velikih i manjih izdavača. Zato mnoga izdanja neće ostati, kako to obično biva, da godinama tavori upijajući u sebe, u podrumima i magacinima, memlu i vlagu. Stoga se samo čini da su u celom ovom poslu bili zadovoljni i izdavači i autori, i da nije bilo u minuloj godini izdavačkih promašaja.

Za izvesne otkupljene knjige zna se sigurno da su pomodnog sadržaja, i zaceleo se zna da je moda neumoljiva i da nudi sumnje vrednosti: sumnje bar što se umetničkih domašaja tiče, sumnje u nezasnovanosti svog uslovnog estetskog bića. Sumnje i verbalne po sižešu i tematiki. Dakako, takve je knjige stručna komisija sigurno loše ocenila. Na žalost, izvesne knjige, iako su dobile negativnu recenziju, našle su se u gotovo istoj ravni s dobro ocenjenim knjigama. Tako se desava da knjige lošije literarne vrednosti, uz odobrenje komisije, odlaze u biblioteke na »zasluženu pažnju« i pravi dijalog s čitaocem.

Nije jasno, u ovakvim slučajevima, za koga se odlučila stručna komisija — za izdavača ili, pak, za društveno beskorisnu i hermetičnu knjigu? Radi bolje preglednosti i slikovitosti ovih momenata, navećemo samo neke zanimljive delove recenzija, jer ih nismo u mogućnosti doneti cele. Verovatno će i čitaoci steći uvid u ovu problematiku, pogotovo čitanjem knjiga o kojima je reč... Recimo, za roman *Kuda Tisa teče* komisija, između ostalog, tvrdi da nije celovit: »Roman nije celovit, što se može videti iz izlaganja njegovog sižeua. U njemu nema razvijene radnje, razvoja događaja po klasičnoj kompozicijskoj shemi (uyod, zaplet, kulminacija, peripetija... itd.). Dalje, Ćiplić nije dobar romansijer. Njegov roman je prazan, razvučen, dosadan...«

Loše ocenivši ovu knjigu, komisija ju je smestila u »prelazu kategoriju« i uz dodatni autorski honorar otkupila deo tiraža. Sve otkupljene knjige komisija je vrednovala po specifičnoj skali: naime, ustanovljene su tri kategorije. Prva, druga, treća. Izrednovane knjige uz formulisanu recenziju tim modelom su otkupljivane, s tim što je kategorizacija uslovljavana visinu otkupa dela tiraža (gde profitira izdavač), a i visinu dodatnog autorskog honorara. Koliko je ovaj metod objektivan, korektan i opravdan, na nama nije da ovom prilikom o tome sudimo. Mađa smo uvereni da je komisija mogla i malo drugačije raditi...

Za razliku od književne kritike koja u književnim časopisima, novinama i listovima prati književnu produkciju, i koja je ustanovila drugačiju vrstu uticaja u javnom mnenju na celokupno literarno kretanje i opredeljenje, ovakav vid, tzv. institucionalne književne kritike ima specifičan ideo u samom delovanju i trenutnoj egzistenciji neke knjige. Otkupljena knjiga ne samo da rasterećuje i stimuliše izdavača, no i jednim delom sebi, na neki način, »garantuje« mesto u bibliotekama i može tim vidom da dospe u ruke čitaoca. Otuda i nije trebalo da bude ne većih odstupanja u samom polazistu otkupa knjiga. Da je odstupanja bilo, u to nas je uverilo prelistavanje recenzija koje je komisija ispitala za svaku knjigu posebno. Stoga je neumitno pitanje koje se nameće o samom vrednovanju knjiga i, s druge strane, kolizija u koju je zabasala stručna komisija.

Negativno ocenjena knjiga od jedne komisije i od te iste komisije otkupljena, ne daje nam nikakvu potporu o valjanosti te knjige i njenoj društvenoj opravdanosti. Ovako loše ocenjenih knjiga ima više, pogotovo pesničkih. Na čitaocima i vremenu ostaje da stvore istinski sud, ukoliko nekome ubuduće bude živo stalo da preispituje i koriguje jednom badava urađen posao. Čini se da do sada u javnosti o ovoj temi nije bilo prave reči, nije bilo dijaloga, naime, nije bilo »žive pisane reči«, te je najčešće ovaj delikatan posao ostajao skrit nekom čudnom tajno-vitošcu.

Citaoci su, kako to obično biva, »uznemireno« pratili nova literarna dela, pokazivali su (te će verovatno i sada) svoje (ne)interesovanje za dobre i loše knjige.

Zato, evo još jednog dela recenzije koji potvrđuje ovaj komentar.

»U stvari, *Parafraza puta* je poezija ne velikih mogućnosti, bez intelektualne dubine do koje, joj je stalo, siromašna oblikom, izrazom, skromnih usmerenja... Nešto od bitničke, hipergeneracije, sa iskustvom skitanja, druženja, drogiranja, ugrađeno je u ove stihove. Kao i tih protest protiv komformističke civilizacije.«

Svakako, iščitavanjem nekog stručnog suda o jednoj knjizi čitalac se, na neki način, usmerava, stiče dojam o vrednosti ili bezvrednosti tog štiva. Posle ovako formulisane recenzije, o knjizi se formira slika kao o nekorisnom umetničkom biću, koje u sebi nema osnovnih umetničkih ideja; nemoćna i bez poruka, opomena i sīzea. Ne moramo se složiti s recenzentom, ali i ova knjiga je otkupljena.

Mada zbog prostora nismo u mogućnosti da navodimo estetičke kriterijume i sudove o mnogim knjigama koje su slično prošle, pomenućemo deo recenzije za zbirku *Očeviđac*.

»Ipak, utisak je da je *Očeviđac* više inspirisan literaturom negoli autentičnim životom... Pesme su sačinjene od nizova autonomnih sagmatičkih i leksičkih jedinica, najčešće u slučajnom, neobaveznom ialogičnom redosledu. One se zbog toga u većini slučajeva mogu čitati od kraja prema početku: ostavljaju skoro isti utisak kao kad se prirodno čitaju... Zato je *Očeviđac* teško čitljiva i malo prijemčiva lektira, koja je gotovo nemoćna da u čitaočevim duhovnim sfarama nađe utočište. Njegov hermetizam kao da je samom sebi svrha.«

Ove redove ostavljamo na uvid čitaocima, ostavljamo ih bez komentara, jer se ova knjiga, uz još neke, našla na istoj umetničkoj razini s dobrom književnošću koju su i komisija i tekuća kritika odlično ocenile. Mi smo se, nekim slučajem, odlučili da izdvojimo imenovane knjige. Jer, njih je, eto, imenovala stručna komisija, svakako, uz još neke druge, kao loše, i pored svega, preporučila da otkup. Gde je istina i šta stvarno komisija misli o ovakvim knjigama, ostaje otvoreno pitanje. Mi ne želimo da prejudiciramo stvari.

Dakle, na vremenu koje dolazi ostaje da ono »umeša ruke« i izleći rane i zablude. Šta će komisija ubuduće stimulisati: lošu ili dobru lektiru, i na koji će način o tome odlučiti i s kojih stanovišta, i pored saznanja da je veliki broj vrednosti moguće relativizovati, o tome se može diskutovati, ali očigledno je iz ovih nekoliko primera da čitav postupak nije obavljen uz odgovarajuću doslednost i logičnost.

Mada nas vreme podučava da budućnost, često, radije preuzima zablude iz prošlosti, nego što ih ispravlja, ostaje nam da verujemo budućnost, bez obzira na to što svaka budućnost i svako vreme nosi svoje breme i bavi se sobom. Ostaje nam da verujemo bez korekcija i analitičkih raspravi o prošlom, pa čak i ako znamo da ponekad zablude ostaju i jedine moguće istine.

Na izgled, vreme je da se u ovom vremenu nešto desi kako bi se galimatičnoj izdavačkoj produkciji promenila klima i kako bi česti skupovi i simpozijumi jednom za svagda dobroj knjizi stvarno omogućili da postane kulturnim dobrom od opšte društvenog interesa.

* * *

Lane su kod Samoupravne interesne zajednice za kulturu u Novom Sadu konkursali mnogi izdavači za otkup dela tiraža. Od 49 prispelih knjiga samo četiri nisu zadovoljile estetske kriterije za ovaj otkup. To su: *Zlatousti i druge priče*, Miloša Nikolića, izdavač »Vuk Karadžić«, Beograd; *Crveni češalj* Dušana Nada, »Dečje novine« G. Milanovac; *Knjiga o iskovanoj sreći* Jovana Popovića, »Sremske novine«, S. Mitrovića i *Susreti Marte Kovač* (antologija savremene mađarske poezije u Jugoslaviji). Uglavnom, 45 je otkupljenih knjiga — osam prevedenih s jezika i 37 dela pisanih na srpskohrvatskom.

Knjige prevedene i otkupljene s jezika naroda i narodnosti: Karolj Jung, *Podlokano vreme*, Matica srpska, knjiga je otkup-

ljena uz maksimalan autorski honorar. *Rana jezik*, Joan Flora, Matica srpska, otkupljen srednji tiraž uz maksimalan autorski honorar. *Plameno ostrvo*, Janko Urban, »Forum«, maksimalan otkup uz određen autorski honorar. *Doba čutnje*, Teško Georgijevski, »Bratstvo-jedinstvo«, maksimalan otkup i prevodioču honorar. *Ana, Deže Kostoljanji*, »Bratstvo-jedinstvo«, maksimalan otkup i prevodilački honorar. *Izabrane studije*, Ištván Seli, »Bratstvo-jedinstvo«, maksimalan otkup i isplata maksimalnog autorskog honorara. *Hej paun pauine*, Andraš David, »Narodna knjiga«, minimalan otkup i određen honorar. *Ziva dramaturgija*, Lojze Filipič, »Sterijino pozorje«, otkup dela tiraža i maksimalan honorar. *Put preko vode*, Taras Kermauner, »Cirpanov«, maksimalan otkup i prevodioču honorar.

Sledeća su dela otkupljena na srpskohrvatskom jeziku: *Izvor*, Miroslav Egerić, Matica srpska, otkup dela tiraža uz maksimalan autorski honorar. *Kuda Tisa teče*, Bogdan Čiplić, Matica srpska, otkupljen manji deo tiraža uz isplatu dodatnog autorskog honorara. *Poznanici*, Milica Dimovska, Matica srpska, maksimalan otkup i maksimalan autorski honorar. *67 minuta naglas*, Judita Šalgo, Matica srpska, maksimalan otkup uz dodatni maksimalni autorski honorar. *Preticanje na pančevačkom putu*, Milan Uzelac, Matica srpska, otkupljen maksimalan broj primeraka bez autorskog honorara. *Parafraza puta*, Vladimir Kopić, Matica srpska, otkup manjeg dela tiraža i isplata dodatnog dela autorskog honorara. *Narodno pozorište »Sterija« u Vršcu i Novom Sadu*, »Sterijino pozorje«, otkupljen manji deo tiraža bez honorara. *Godina*, Miroslav Nastasićević, »Bratstvo-jedinstvo«, otkupljen srednji tiraž uz dodatni autorski honorar. *Glumcima s ljubavlju*, Kosta Savić, »Stražilovo«, otkupljen minimalni broj primeraka. *Kameno žito*, Petko Vojnić Purčar, »Stražilovo«, maksimalan otkup i isplata dodatnog honorara u maksimalnom iznosu. *Gled*, Jovan Popović Podunavski, »Stražilovo«, otkup najmanjeg dela tiraža i dodatni honorar autoru. *Preseka*, Jovan Dundin, »Stražilovo«, otkupljen srednji tiraž i isplaćen dodatni deo honorara. *Iskustvo zavičaja*, Draško Ređep, »Stražilovo«, otkup dela tiraža i isplata u manjem iznosu dela honorara. *Grob za samca*, Đorđe Sudarski Red, »Stražilovo« otkup većeg dela tiraža uz maksimalni honorar. *Srce u nedrima neba*, Rale Nišavić, »Stražilovo«, otkupljen minimalan tiraž uz dodatni deo autorskog honorara. *Očeviđac*, Zoran Gaši, »Stražilovo«, otkupljen minimalan tiraž uz isplatu dodatnog honorara. *Razboj*, Gojko Janjušević, »Pobjeda«, otkup maksimalan uz dodatni honorar. *Sprave za mučenje*, Dušan Vukajlović, »Prosveta«, srednji otkup i isplata dodatnog autorskog honorara. *Linije na dlanu*, Nenad Gruijić, »Prosveta«, otkupljen srednji tiraž uz isplatu dodatnog dela autorskog honorara. *Obrazovanje u Vojvodini*, Milenko M. Nikolić, »Misao«, otkupljen ponuđeni deo tiraža. *Gori vilajet*, Stojan Berber, Sombor, otkupljen deo tiraža uz dodatni honorar. Miro Vuksanović, *Laza Kostić u Somboru*, Sombor, otkupljen manji deo tiraža uz isplatu dodatnog dela honorara. *Zaludnice*, Mile Nović, Sombor, otkupljen veći deo tiraža uz maksimalan honorar. *Pretpomoći voz*, David Kecman Dako, Sombor, otkupljen minimalan tiraž uz autorski honorar. *Miris davnih lipa*, Zoran Đumić Vanja, Sombor, otkupljen deo tiraža uz autorskog honorara. *Neko drugi*, Pero Zubac, Zrenjanin, otkupljen manji deo tiraža uz isplatu dodatnog honorara. *Ne boj se tu sam*, Marija Šimoković, Subotica, otkupljen veći deo tiraža uz maksimalan honorar. *Otvoreni san*, Pero Zubac, Subotica, otkupljen srednji deo tiraža i isplata dodatnog dela honorara. *Šikšavar*, Mirko Jakšić, otkupljen minimalni tiraž. *Prelomne godine*, Florika Štefan, Beograd, otkupljen veći deo tiraža uz isplatu dodatnog maksimalnog honorara. *Put oko sveta*, Radomir Subotić, »Radivoj Cirpanov«, otkupljen deo tiraža uz dodatni honorar. *Čudna planeta*, Rajko Balaban, Subotica, otkupljen manji deo tiraža uz dodatni honorar. *Utva bez krila*, Lazar Franičković, Subotica, otkupljen manji deo tiraža uz isplatu dodatnog honorara. *Daljina*, Hajnalka Lovasi, Subotica, otkup srednjeg (manjeg obima i isplata dodatnog dela honorara). *Božanstva hranitelji* Andrija Baš, Subotica, otkupljen deo tiraža uz isplatu dela honorara. *Srpski nadrealizam i roman*, Jovan Delić, Beograd, otkupljen deo tiraža uz maksimalan honorar. *Manuel Kočačinski i njegova traedokomedija*, Vlastimir Erčić, Beograd, otkupljen ponuđeni deo tiraža.

Inače, komisija je radila u sastavu: Janko Banjai, Luka Hajduković, Sava Babić i Damjan Antonijević.

»polja« — časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5/II, telefon (021) 28-765

ureduju:

milan dunderski, dragan čopić, simon grabovac, dragan koković, julijan tamaš, miroslav radojković, vicko arpad i jovan zivlak (glavni i odgovorni urednik), / tehnički i likovni urednik cvetan dimovski / sekretar radmila Gikić / članovi izdavačkog saveta: aleksandar forišković, petar janković, tatjana jašin, slađana kolundžić, velja macut, ljudmila dotlić-petrović, vlada stevanović (predsednik), radivoj šađtinac, julijan tamaš, nedeljko terzić i milan uzelac (delegati šire društvene zajednice); / gordana divljak-arok, darinka nikolić, vitomir sudarski, dragica eraković i jovan zivlak (delegati izdavača), / izdaje nišro dnevnik, oour »redakcija dnevnik«, novi sad, bulevar 23. oktobra 31. / direktor vitomir sudarski / osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine / časopis finansira SIZ kulture SAP vojvodine / rukopise slati na adresu: redakcija »polja«, novi sad, poštanski fah 190 / godišnja pretplata 150 dinara, za inostranstvo dvostruko / žiro račun: 65700-603-6324 nišro dnevnik, oour »redakcija dnevnik«, sa naznakom za »polja« / lektor zorica stojanović / korektor gordana stojković / štampa »prosveta novi sad«, novi sad, stevana srempa 13 / na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413-152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga. / tiraž 2.000 primeraka.